

Wapenincidenten zetten scholen op scherp

Wat is hier aan de hand, dacht Kees van Overveld toen hij in 2019 het zoveelste nieuwsbericht las over jongeren die waren betrokken bij steekincidenten. Er leek sprake van een patroon. En de jongeren om wie het ging, waren zo jong. Niet 16 of 17 jaar, maar 12 of 13 jaar. Van Overvelds professionele nieuwsgierigheid was gewekt. Hij schreef er het nieuwe boek *Scholen op scherp* over, dat dit najaar is verschenen.

TEKST: LUKAS SPEE

BEELD: DORIEKE FOTOGRAFIE EN PR

Van Overveld heeft altijd al affiniteit gehad met kinderen en jongeren met moeilijk, agressief gedrag. Veertig jaar loopt hij nu in het onderwijsveld rond, van docent op een school voor speciaal onderwijs tot lerarenopleider aan de Hogeschool Utrecht. Sinds tien jaar heeft hij een eigen bedrijf en geeft hij trainingen, cursussen en workshops op het gebied van gedrag, sociale emotie en geweld. Of zoals hij het zelf noemt: 'de rafelrandjes van het onderwijs'.

Wat motiveert een jongere van 11 jaar om een mes mee te nemen naar school? Het gaat vaak om kopieergedrag van oudere jongeren, zegt Van Overveld. 'Er is in Rotterdam een groot onderzoek geweest van de Erasmus Universiteit. Daaruit bleek dat het gevoel van veiligheid een van de belangrijkste redenen is voor jongeren om een mes bij zich te dragen. Zij hebben het compleet verkeerde beeld dat iedereen een mes heeft. Dus neem je er zelf ook een mee, om je te kunnen verdedigen.'

PLEINTJES

Daarnaast zijn we als volwassenen het zicht op social media kwijt aan het raken, zegt Van Overveld. 'Een politieagent uit Rotterdam vertelde me: vroeger had je een pleintje in de buurt, daar hingen wat jongeren rond. Er werden dingen met elkaar afgesproken, er werd eventueel gedeald. Als de wijkagent of een jongerenwerker langskwam,

dan kon die de jongeren aanspreken. Wat we nu zien, zijn vooral digitale pleintjes: Instagram, Discord en Telegram. Daar wordt een heleboel rottigheid uitgewisseld. En daar hebben we geen zicht meer op.'

Van Overveld ziet twee risicogroepen onder jongeren. 'Twaalfminners zijn kinderen onder de 12 jaar die op 7-jarige leeftijd al opvallen op de basisschool vanwege antisociaal gedrag. Dan zie je dat een kind tussen 7 en 12 jaar een aantal stappen doorloopt van verzet tegen autoriteit naar gewelddadig gedrag, inclusief het dragen en gebruik van messen.'

'Het is geen probleem van het onderwijs, maar van de maatschappij'

De tweede groep zit op het voortgezet onderwijs. 'Het gaat vooral om jongeren met een licht verstandelijke beperking, met een IQ van rond de 70. Ze weten precies hoe het eraan toegaat op straat en komen capabel over, maar ze zijn heel beïnvloedbaar. Ze worden vaak voor het karretje gespannen van gasten die wat slimmer zijn en geld willen verdienen met drugsdeals of een criminele rekening willen vereffenen.'

Ook de aard van de incidenten verschilt, zegt Van Overveld. 'Op de basisschool zie je vooral dat kinderen steekwapens meenemen, waarmee bedreigd wordt: ik ga je

Kees van Overveld:
'Heel belangrijk is: zie de leerling.'

steken. Maar daar blijft het meestal bij dreigen. Pas in het voortgezet onderwijs zie je dat ze zich er ook echt schuldig aan maken.'

WIJKAGENT

Soms richt het geweld zich dan tegen docenten, maar in veruit de meeste gevallen speelt er iets tussen leerlingen onderling. En dat is vaak in een bredere context dan de school. Van Overveld: 'Op een school in Rotterdam hadden ze jongens uit twee wijken waar rivaliteit tussen bestond. Een van de zorgcoördinatoren hoorde van de wijkagent dat er in het weekend was gevochten tussen die twee groepen. Op maandagochtend wordt dan direct een aantal jongeren eruit gehaald en aangesproken.'

Goed contact met wijkagenten, jeugdwerkers en ouders kan geweldsincidenten op school voorkomen. Ook als het een keer wel misgaat, is het prettig om een kort lijntje met de politie te hebben, zegt Van Overveld. Hij benadrukt dat je als school niet in je eentje het probleem hoeft op te lossen. 'Het is geen probleem van het onderwijs, maar van de maatschappij.'

Daarom vindt Van Overveld dat je als school alle incidenten bij de politie moet melden, ook als je bang bent voor reputatieschade of represailles. 'Als je je incidenten meldt en je werkt goed samen met de wijk, dan kun je ook gepaste maatregelen nemen. Het Rijk geeft veel subsidie om preventietrajecten uit te voeren. Als jij kunt onderbouwen dat er in jouw wijk en jouw school veel incidenten plaatsvinden, dan kun je daar de middelen voor krijgen.'

DRILLRAP

In *Scholen op scherp* doet Van Overveld aanbevelingen voor scholen om preventieve maatregelen te nemen. Hij licht een tipje van de sluier op. 'Heel belangrijk is: zie de leerling. Met name jonge kinderen met gedragsproblemen krijgen vaak van alles over zich heen, behalve warmte en begrip. Als jij de leerling niet ziet, dan zijn er op straat allerlei andere personen die die rol graag overnemen.'

Maak leerlingen nog meer mediawijs dan ze al zijn, raadt hij verder aan. 'In drillrap-video's die ze op social media zien, wordt het gebruik van wapens verheerlijkt. Je kunt zo'n filmpje eens met je leerlingen bekijken en met ze bespreken: wat je ziet, is dat nou echt?'

Ook kan er vooral in het voortgezet onderwijs meer aandacht worden besteed aan het leren op sociaal-emotioneel gebied, zegt Van Overveld. 'Hoe ga je om met heftige emoties, zoals woede, frustratie of angst? Wat doe je als je uitgedaagd wordt op straat? Hoe neem je goede besluiten?'

'Als je incidenten meldt, kun je ook gepaste maatregelen nemen'

Tot slot adviseert hij leraren om zich verder te professionaliseren op dit gebied. 'Weet dat het gebeurt. Ook op jouw school, bij jouw leerlingen kunnen er dingen gaande zijn. Wees alert op de signalen en weet de mensen in de wijk te vinden. Werk samen met wijkpolitie en jeugdwerkers.'

Let wel, zegt Van Overveld, bij het overgrote deel van de jongeren gaat het goed en speelt dit probleem niet. 'Maar we moeten er met z'n allen alert op zijn dat het bestaat. Als het niet bij jou op school speelt, wil dat niet zeggen dat dat zo blijft. En als we willen dat het zich niet als een olievlek verspreidt, dan moeten we ons daar wel voor inspannen.' ◀

Speciale actie voor onze lezers

Wij mogen van uitgeverij Pica drie exemplaren verloten van het boek *Scholen op scherp* van Kees van Overveld.

Wilt u kans maken op een van deze exemplaren? Stuur dan voor 1 december 2023 een e-mail met uw naam en adres naar Martin van den Bogaerd:
mvandenbogaerd@vosabb.nl
De winnaars krijgen het boek toegestuurd.

